

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Infokorralduse õppekava

Gerli Tumm
Kooliraamatukoguhoidjate hoiakud digitaalse õppematerjali suhtes
Lõputöö

Juhendaja: Katrin Kannukene, MA

Tartu 2020

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD.....	5
1.1 Põhimõisted ja teema ülevaade	5
1.1.1 Kooliraamatukogud ja kooliraamatukoguhoidjad	5
1.1.2 Digitaalne õppevara ja digipädevused	7
1.1.3 Eesti kooliraamatukogud ja digitaalne õppevara.....	8
1.1.4 Kooliraamatukoguhoidja digiõppevara vahendajana.....	10
1.2 Varasemad uuringud	11
1.3 Uurimisküsimused	14
2. METOODIKA JA VALIM.....	15
2.1 Valim.....	15
2.2 Meetod	16
3. TULEMUSED	18
3.1 Digiõppematerjalid koolides	18
3.2 Kooliraamatukoguhoidja töö ja digiõppematerjalid	19
3.3 Digiõppematerjalide kasutamise ohud ja võimalused.....	22
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	25
4.1 Digiõppematerjalid koolides	25
4.2 Kooliraamatukoguhoidja töö ja digiõppematerjalid	26
4.3 Digiõppematerjalide kasutamise ohud ja võimalused.....	27
4.4 Meetodi kriitika ja edasised uuringud.....	28
KOKKUVÕTE	30
SUMMARY	32
KASUTATUD KIRJANDUS	34
LISAD	38
Lisa 1 Intervjuu kava.....	38

SISSEJUHATUS

Kooliraamatukogudel ja sealsetel töötajatel on positiivne mõju õpilaste kirjaoskusele, õpitulemustele ja saavutustele (Importance of the..., i.a). Seda just sellepärast, et kooliõpilastel on paremad tulemused lugemistestides, neil on kõrgemad akadeemilised saavutused ning nende suhtumine õppimisse on positiivsem (*ibid*).

Headele õppetulemustele aitavad kaasa erinevad õpivõimalused, sh digitaalsed, sest digitaalsed õpikeskkonnad on 21.sajandi õppemudelite eelistus (Howell ja O'Donnell, 2017: 12). Peame suutma õppimiskogemust isikupärastada ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogiad teevad selle võimalikuks (*ibid*).

„Digitaalne õppevara ehk digiõppevara (*digital learning resources* või *digital educational resources*) hõlmab õppeotstarbelist tarkvara ja digitaalset õppematerjali (Villemis jt, 2014-2015)“. Näen ka oma silmaga, et toimumas on üleminekuaeg, mis ei tähenda, et paberväljaanded kuhugi kaovad. Sugugi mitte, just vastupidi. Paberväljaanded jäävad, kuid nende vahele hakatakse üsna enam digitaalset õppevara kasutama. Digitaalse õppevara kasutamine õppetöös muudab õppimist köitvamaks (Haridus- ja teadusministeerium, 2014: 13). See annab õpilastele võimaluse ise uurida ning tutvuda erinevate materjalidega, mis aitavad neil kodutööd ära teha ning sellest lähtuvalt ka areneda.

Eesti koolidele tagatakse toetav digitaalse õppevara olemasolu, mille hulka kuuluvad e-õpikud, e-töövihikud, avatud õppematerjalid, e-õpetajaraamatud ning veebipõhised hindamisvahendid (*ibid*:14). Üha enam koole teevad õpilastele ka e-õppe päevi, kus noored ei pea kooli minema, vaid teevad Interneti vahendusel ära ülesanded, mis on õpetajate poolt antud. Seoses Eestis kehtestatud eriolukorraga tõkestamiseks koroonaviiruse (Covid-19) levikut hakkas koolides distantsõpe, mis on sarnane e-õppele. E-õpe on info- ja kommunikatsioonitehnoloogia kaasabil toimuv õppetegevus, mis leiab aset nii klassiruumis kui ka väljaspool klassiruumi või ametlikku õppetundi (Andresson, Lipmaa ja Torga, 2014: 5).

Õpetajad kasutavad olemasolevat digitaalset õppevara õppetöös vähe (Leppik, Haaristo ja Mägi, 2017: 8). Võime oletada, et õpetajad ei kasuta digitaalset õppevara, sest seda ei peeta kvaliteetseks ja kasutajasõbralikuks (*ibid*: 9). Tegelikult võib olla põhjus ka selles, et neil puudub teadlikkus võimalustest ning oskus digiõppevara kasutada (*ibid*). E-koolikotis on digiõppevara, mida pole üldse kasutanud või kasutab harvem kui kord kuus 89% õpetajatest ning koolielu.ee digiõppevara on harva või üldse mitte kasutanud 64% õpetajatest (*ibid*: 8). Iga õpetaja teab ise, kas ta kasutab või ei kasuta digitaalset õppevara ning kindlasti on ka nende hoiakutes kindel põhjus olemas. Muidugi võib põhjus olla ka selles, et digitaalse õppematerjali kasutamise võimalus üldse puudub.

Töö eesmärk on teada saada, millised on kooliraamatukoguhoidjate hoiakud digitaalsesse õppematerjali seoses digitaalse õppevara üha laiema levikuga. Raamatukoguhoidjatest ja nende hoiakutest sõltub suuresti see, kas ja kui palju digitaalset õppevara kooliraamatukogudes on. Seda just sellepärast, et kooliraamatukogud hangivad, tellivad litsentsid ja vahendavad digitaalset õppevara.

Käesolev töö koosneb neljast osast. Esimeses peatükis tuleb juttu teoreetilistest ja empiirilistest lähtekohtadest. Teises peatükis tutvustan uuringu valimit ning andmete kogumise meetodit. Kolmandas peatükis annan teada uuringu tulemustest ning neljandas toon välja järeldused.

Suured tänusõnad juhendajale Katrin Kannukesele igakülgse abi, juhendamise ja toetuse eest. Samuti olen tänulik kooliraamatukoguhoidjatele, kes uuringus osalesid ja vajalikku infot andsid.

1. TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

Teooriaosas tutvustan teemaga seotud teoreetilisi ja empiirilisi lähtekohti, mis annavad antud teemast suurema ülevaate. Samuti seletan lahti töös käsitlevad põhimõisted ning annan ülevaade varasematest uuringutest ja uurimisküsimustest.

1.1 Põhimõisted ja teema ülevaade

1.1.1 Kooliraamatukogud ja kooliraamatukoguhoidjad

Kooliraamatukogud aitavad koolil paremini toimida. Enam kui 60 uuringut kinnitavad, et koolides, kus on raamatukogud koos raamatukoguhoidjatega, kellel on erialane haridus, on õpilaste õppetulemused paremad (Gretes, 2013: 5). Raamatukogud ja raamatukoguhoidjad teevad koostööd õpetajatega, et tugevdada õpilaste kriitilist mõtlemist, digitaalset kirjaoskust ja tehnoloogia oskusi (*ibid*). Kooliraamatukogu missioon peaks keskenduma peamiselt tõhusa õppimise ja õpetamise arendamisele koolis ning seda peaks ka jälgima õppematerjalide pakkumise seisukohalt (Herring, 2011: 28).

Selle jaoks, et noored saaksid omandada kriitilist mõtlemist ja kasutada efektiivselt kõiki teabevahendeid, pakub kooliraamatukogu teenuseid, raamatuid ja allikaid (UNESCO kooliraamatukogude manifest, i.a). Raamatukogu olemasolu on koolis tähtis just sellepärast, et õpilased saaksid õppimist mitmekesisemaks muuta ning vajadusel ka uut informatsiooni saada, mis aitab neid koolitöös edasi. Samuti on kooliraamatukogul oluline osa majanduse, kultuuri ja sotsiaalvaldkonna arendamisel (*ibid*).

Järjest rohkem on elektroonilise meedia või digitaalsete ressursside kasvuga kaasnenud uusi ideid noorte haridus- ja meelelahutusvajaduste rahuldamiseks (Smith, 2016: 201). Digitaalsed ressursid võimaldavad inimestel kiiresti leida juurdepääsu mitmesugustes vormingutes infole (*ibid*). Lisaks informatsiooni kiirele juurdepääsule, aitavad digitaalsed ressursid inimestel ka teiste inimestega

suhelda. On uuritud küsimusi, mis on seotud digitaalse meedia kasutuselevõttuga raamatukogudes ja näiteid selle kohta, kuidas kooliraamatukoguhoidjad digitaalseid tööriistu rakendavad (*ibid*: 212). Praegusel noorte põlvkonnal on tehnoloogiaga seotud konkreetsed vajadused, millega tuleks tegeleda, et pakkuda neile parimaid haridusvõimalusi (*ibid*). Teenused, mida pakuvad kooliraamatukogud ning mida haldavad raamatukoguhoidjad, on koolidele olulisemad kui kunagi varem (*ibid*).

On tekkinud nõudlus raamatukoguhoidjate asjatundlikkuse järele (Warwick, Terras, Galina, Huntington ja Pappa, 2008). Kooliraamatukogud ning seal töötavad raamatukoguhoidjad on nii õpilastele kui ka õpetajatele toeks oma teadmiste ja oskustega. Õpetajatel ja kooliraamatukoguhoidjatel on omavahel tihe koostöö – nad aitavad, suunavad ja toetavad õpilast, et viimane leiaks vajaliku informatsiooni kiirelt kätte.

Kooliraamatukoguhoidjaid suunatakse pidevalt, et nad areneksid juhtideks noortele õppijatele, et rahuldada nende vajadusi ja tagada, et neil oleks olemas teadmised ja oskused, mida nad vajavad 21. sajandil (Johnston, 2011). Florida osariigi PALM-i keskuse poolt viidi läbi kooliraamatukoguhoidjate uuring, et välja selgitada võimalikud võimalused ja tõkked raamatukoguhoidjate töös (*ibid*: 3). Takistuseks leiti, et puuduvad ressursid nagu ebapiisav personal, tehnoloogia ja digitaalsete kogude rahastamise puudumine ning aegunud tehnoloogilised seadmed ja tehnilise toe puudumine (*ibid*: 149). Kõik eelnevalt loetletud puudused võivad olla päris mitmes riigis põhjusteks, miks digitaalne õppevara pole nii laialdaselt kasutuses. Muidugi võib selliseid puudusi kogeda ka mõni Eestis olev kooliraamatukogu, kes ei saa isegi parema tahtmise juures endale digitaalset õppevara lubada.

Raamatukoguhoidjatele ja õpetajatele on jagatud teadmisi, et toime tulla üha keerukama ja digiteerituma maailma väljakutsete ja võimalustega (Curtis, 2019). On öeldud, et kuigi õpilased veedavad suurema osa oma ajast Internetis suheldes ja meelelahutust tarbides, ei pruugi nad teada, kuidas tehnoloogiat hariduslikel eesmärkidel kasutada – neil puudub nn digipädevus (*ibid*). Iga inimene peaks olema digipädev, et infoühiskonnas hakkama saada, sest meie maailm muutub iga päev ning toimuvad muudatused just tehnoloogia valdkonnas, mis aitavad inimestel toime tulla.

Tuleb välja, et kooliraamatukogud on õpilastele tähtsad ning aitavad neil leida mitte ainult tee raamatuteni, vaid aitavad ka mitmeid oskusi arendada ja tugevdada. Kooliraamatukoguhoidjatel on selles üsna tähtis roll, sest nende abi ja nõuga leiavad õpilased just endale sobivad raamatud ja ka informatsiooni, mida nad otsivad ja vajavad.

1.1.2 Digitaalne õppevara ja digipädevused

Peale paberväljaannete on nüüd üha enam kasutusel ka digitaalne õppevara. „Digitaalne õppevara ehk digiõppevara (*digital learning resources* või *digital educational resources*) hõlmab õppeotstarbelist tarkvara ja digitaalset õppematerjali (Villems jt, 2014-2015)“. Digivahendid võimaldavad muuta õppimist huvitavamaks ja tõhusamaks (*ibid*).

Et õpilastel oleks mitmekülgne õppekava, siis tuleks neile anda võimalus teha midagi teistsugust. Siin tulevadki mängu erinevad digitaalse õppevara tüübid ja kogumikud, mis annavad õpetajatele võimaluse noortele mitmekülgseid ülesandeid mõelda. Digitaalse õppevara põhitüübid on enesekontrollitest, esitlus, graafiline organisaator (mõistekaardid, ideekaardid ja järelduskaardid), helimaterjal (audioloeng ja illustratiivne audiomaterjal), juhendmaterjal, simulatsioon, test, tööleht, videomaterjal, õpimäng ja ülesanne või harjutus (uurimuslik ja harjutuslik ülesanne) (*ibid*). Lisaks põhitüüpidele on olemas ka digitaalse õppevara kogumikud, milleks on kursus, veebilehestik, õpik ja õpiobjekt (*ibid*). Rohkus digitaalse õppevara puhul annab võimaluse õppevara kvaliteedi tõusuks, digipädevuste arendamiseks ja uute teadmiste loomiseks, samuti õpetab see üheskoos õppima ja probleeme lahendama (*ibid*).

Digitaalne õppevara loob õpilastel võimaluse teises keskkonnas õppida ning teha midagi, mida pole varem võimalik teha olnud. Kvaliteetne digitaalne õppevara on õppimist toetav, sisult kvaliteetne, motiveeriv, kohandatav, interaktiivne, autoriõigusi järgiv, kasutajasõbralik, tehniliselt korrektne ja ühilduv ning leitav (*ibid*). Kuhugi minnes on paberväljaandeid kaasa võtta üsna tüütu, kuid digitaalset õppevara on hea, lihtne ja mugav kaasas kanda. Selleks läheb vaja ainult nutitelefoni või mõnda muud elektroonilist eset, kus oma õppevara lahti teha.

Digitaalsed tööriistad võimaldavad kooliraamatukogudel olla elujõulised (Agee, 2019: 6). Siin tuleb hästi välja, et kooliraamatukogud ja digitaalsed tööriistad täiendavad üksteist. Fraas „õppimine ja digitaalne raamatukogu“ hõlmab kahte erinevat komponenti – selles keskkonnas olemasolevatele teabeallikatele juurdepääsu, nende hindamise ja kasutamisega seotud õppimine ning õppimine, mis on seotud nende üksikute ressursside ideede omandamise ja arendamisega (Neuman, 1997). Digitaalraamatukogu õpipotentsiaali optimeerimine õpilaste jaoks nõuab head mõtlemisoskust kõigilt erialadelt, mis aitavad mõista, kuidas lapsed õpivad (*ibid*).

Õpetaja ja raamatukoguhoidja jaoks on lugemise edendamine ja elukestva lugemisharjumuse ning infokirjaoskuse arendamine alati olnud paralleelsed eesmärgid kooliraamatukogu programmide kaudu (Doiron, 2011). Kuna tehnoloogia võtab enda alla enamuse õpilaste vaba ajast, siis näib oluline uurida, kuidas need kaks valdkonda (tehnoloogia ja vaba aeg) võiksid ühineda, et teada saada, kuidas e-raamatud ja e-lugered toetavad õpilaste lugemist (*ibid*). Paljud uuemad e-raamatud toetavad teksti lugemist ja aitavad lugejatel tähendust visualiseerida ja hõlpsamini mõista (*ibid*). Tänapäeval on väga mitmeid e-lugereid, mis võimaldavad raamatuid lugeda igal ajal, mis tahes kohas. Olen ka ise kasutanud e-lugereid ning võin öelda, et need on väga head e-raamatute lugemiseks ning tekitavad kindlasti huvi e-raamatute vastu. Varasemad uuringud näitavad, et e-raamatud võivad inimesi julgustada ja rohkem lugema motiveerida (*ibid*). On ka öeldud, et e-õpikute populaarsus kasvab, kuna nende tootmine on ökonoomsem ja neid saab hõlpsamini värskendada (*ibid*).

Digitaalse õppevara kasutamiseks on vaja vastavaid oskusi-pädevusi nagu digipädevus, sest see aitab kaasa informatsiooni kiire leidmiseni ning aitab õpilastel aru saada, millised digitaalsed õppevarad on just neile kasulikud. „Digipädevust võib laiemalt defineerida kui enesekindlat, kriitilist ja loovat info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) kasutamist töö, õppimise, puhkuse ja ühiskonnaelus osalemisega seotud eesmärkide saavutamiseks (Digipööre, 2019)“.

Infoajastul on kõik muutuses, nii ka korraldused koolides ja nende raamatukogudes. Üsna tihedamalt hakatakse paberväljaannete kõrval kasutama digitaalset õppevara, mis võimaldab kooliõpilastel lugeda õppematerjali ja teha ülesandeid just neile sobival ajal ja kohas. See on muutmas või on juba muutnud kooliõpilaste õppetööd lihtsamaks.

1.1.3 Eesti kooliraamatukogud ja digitaalne õppevara

Seadus sätestab, et igal Eesti koolil peab olema raamatukogu (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus, 2019). Eestis oli 2018. aasta seisuga 285 üldhariduskooli ning 315 kooliraamatukogu (Statistikaamet, i.a). „Kooliraamatukogu põhiülesanne on toetada trükiste, audiovisuaalsete ja muude infokandjate säilitamise ja kättesaadavaks tegemise kaudu kooli õppekava elluviimist, arendada õpilaste iseseisva õpitöö ja teabe hankimise oskust ning lugemishuvi (Kooliraamatukogude töökorralduse alused, 2013)“.

Kui me räägime raamatukogudest, mis teenindavad koole, siis neid on kahte liiki: kooliraamatukogud-õpikeskused ja õpperaamatukogud (*ibid*). „Kooliraamatukogu-õpikeskus on kooli üksus, mis oma

tegevusega toetab kooli õppekava elluviimist ja võimaldab oma keskkonna ja kogude kaudu erinevate õppemeetodite rakendamist, infokirjaoskuste edendamist, õpilaste iseseisva õpitöö oskuse arendamist ning lugemishuvi süvendamist (*ibid*)“. Seega võib öelda, et kooliraamatukogu-õpikeskus on ka oluliseks osaks noortele, kuhu neil on võimalus minna ennast arendama. „Õpperaamatukogu on aga “Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse” § 15 lõike 2 alusel Vabariigi Valitsuse poolt kehtestatud põhikooli riikliku õppekava, põhikooli lihtsustatud riikliku õppekava ja gümnaasiumi riikliku õppekava täitmiseks vajalike teavikute kogu, mille moodustavad õpikud ning õppematerjalid ja nende komplektid (*ibid*)“. Õpperaamatukogust saab noor kätte pigem kooli õppekavale toetatud materjali, mille kasutamine tuleb neile kasuks ning annab võimaluse juurde õppida.

Eestis on kasutusel Hariduse Infosüsteemi õppekirjanduse alamregister, mida kasutatakse kogude kujundamisel õppekirjanduses (*ibid*). Õppekirjanduse kujundamisel võetakse arvesse eelkõige kooli õppekava elluviimiseks vaja minevat õppekirjandust ning õppesuundasid toetavat kirjandust (*ibid*). „Õppekirjanduse alamregistri eesmärk on õpikute, töövihikute, tööraamatute ja muu õppekirjanduse kasutamise üle arvestuse pidamine (Eesti hariduse infosüsteemi..., 2019)“.

Üldhariduskoolides on kasutusel paberkandjal õppematerjalid ehk õpikud, ülesannete komplektid, tööraamatud ja mõned muud õppematerjaliks sobivad väljaanded (SA INNOVE, 2016). Kuigi paberkandjal õppematerjalid on head, siis jätkuvalt hakatakse digitaalset õppevara õppetöösse põimima. Näiteks 2015.aasta maikuust peab kogu välja antav õppekirjandus olema digitaalsel kujul kättesaadav ning digitaalne õppevara on koondatud digitaalse õppematerjali portaali e-Koolikott (Digipööre, 2019).

E-koolikott on keskkond õppematerjalide leidmiseks, avaldamiseks ja õppematerjalidest kogumike komplekteerimiseks ning see on mõeldud tasuta kasutamiseks kõigile (E-koolikott, i.a). E-õppevara leiab mitmetest valdkondadest, nagu alus-, üld-, kesk- ja kutseharidus (*ibid*). On öeldud, et õppevara on enamasti loodud erinevate kasutajate (õpetajad, spetsialistid) poolt, kuid lehelt leiab ka kirjastuste ja aineekspertide poolt koostatud kogumikke (*ibid*). E-koolikoti kui keskkonna omaja ja seal olevate andmete vastutav töötaja on Haridus- ja Teadusministeerium ning volitatud töötleja on Hariduse Infotehnoloogia Sihtasutus (*ibid*).

Opiq on veebiplatvorm, mis teeb kättesaadavaks elektroonilised õppematerjalid ja sellega seotud teenused ning selle teenusepakkujaks on Star Cloud OÜ (Opiq, i.a). Opiqu lehekülje peal on mitmeid pakette, mis on nii tasulised kui ka tasuta juurdepääsuga (Opiq, i.a). 2019/20. õppeaastal saavad

õppekavale mõeldud paketti tasuta kasutada nii põhikooli õpilased kui ka õpetajad (*ibid*). Gümnaasiumile mõeldud paketti saab klassikomplektina tellides tasuta, muidu on õpetajale 4,80€ kuus ja õpilasele 3,50€ kuus (*ibid*). Kuid seoses eriolukorraga Eestis ning võttes arvesse, et kõik koolid on koduõppele, siis pakub Opiq digiõpikuid nii gümnaasiumi õpilastele kui ka õpetajatele tasuta (*ibid*). Erakasutaja saab endale paketi litsentsi tellida 4,80€ eest kuus (*ibid*).

Eõpik, kelle omanikuks on OÜ Maurus Kirjastus, tegi kõigile huvilistele vähemalt eriolukorra lõpuni kõik e-materjalid tasuta kättesaadavaks (Eõpik, 2020). Samuti tehti ajutiselt kättesaadavaks ka töövihikute veebiversioonide lehitsemine (*ibid*). Sama otsuse on teinud ka Foxcademy, kes tegid õppematerjalid kättesaadavaks kõikidele üldhariduskoolidele kuni eriolukorra lõppemiseni (Eriolukorra veebileht, 2020).

Lisaks digitaalset õppevara haldavatele veebilehtedele on olemas ka e-õppekeskkonnad. Üks levinum e-õppekeskkondi on Moodle, seda kasutavad päris paljud koolid üle Eesti ning sellel on ligi 70 miljonit registreeritud kasutajat üle maailma (HITSA, 2020). Sellele lisandub veel eKool, EIS, Google Classroom ja Microsoft Teams (*ibid*).

Praegusel hetkel on digitaalsed õppematerjalid üsna populaarsed, kuna Eestis kehtestatud eriolukord on pannud õpetajaid ja õpilasi neid rohkem kasutama. Sellise distantsõppega näeb tegelikult kui tähtsad digitaalsed õppematerjalid meile kõigile on ja kui palju me neile toetume. Ükskõik millises olukorras, nad on alati olemas ja ootavad kasutamist.

1.1.4 Kooliraamatukoguhoidja digiõppevara vahendajana

Kooliraamatukogutöö planeerimise ja juhtimise eest vastutab kooliraamatukoguhoidja, kellel on selleks vastavad oskused (UNESCO kooliraamatukogude manifest, i.a). Neil on üldine teadmiste baas, mis annab neile võimaluse arendada ja korraldada kooliraamatukogu teenuseid, milleks on allikad, kogud, infojuhtimine ja õpetamine (*ibid*).

Kooliraamatukoguhoidjate hoiakud on digitaalse õppevara poole pealt tähtis. „Hoiak on inimese kalduvus hinnata objektide olemust teatud määral soosival või mittesooival viisil (Ainjärv ja Häidkind, i.a)“. Seda järeldatakse reaktsioonidest, avaldatud mõtetest, väljendatud tunnetest ja reaalsest käitumisest (*ibid*). „Hoiakud ja uskumused on omavahel seotud ning toetavad teineteist (Saareväli, 2013)“. Uskumused on seisund, mis juhib meie käitumist (*ibid*).

Me ei saa väita, et me teame, kuidas digitaalne õppevara kooliraamatukogusse jõuab. Me teame, et see protsess sünnib kooliraamatukoguhoidja ja õpetajate vahelisel koostööl. Nii kooliraamatukoguhoidjate kui ka õpetajate hoiakutest sõltub, kas ja kui palju digitaalset õppevara kooli kogusse jõuab. On selge, et me ei tea, millised need hoiakud on ning seetõttu ongi vaja antud teemat uurida, et saada aimu kuidas selline protsess üldse toimub ning kuidas saavad hoiakud seda kõike mõjutada.

1.2 Varasemad uuringud

Minu andmetel pole Eestis tehtud selliseid uuringuid, mis annaks meile hea ülevaate kooliraamatukoguhoidjate hoiakutest digitaalse õppevara suhtes. Antud uuringud puutuvad siiski ühel või teisel määral kokku digitaalse õppevaraga nii Eestis kui ka mujal maailmas.

Ameerika Ühendriikides viidi läbi uuring, milles osales 119 kõrgkooli, seoses digitaalsete ressursside kasutamise ja mittekasutamise kohta (McMartin jt, 2008: 65). Uuringu eesmärk oli mõista õppejõudude ja juhendajate õppeotstarbeliste digitaalraamatukogude kasutamist, motiive ja takistusi (*ibid*). Uuringu valimisse kuulusid 4678 inimest ning nende küsitlemiseks tehti küsitlus, mis koosnes 105 elemendist, mis sisaldasid demograafilist teavet, küsimusi materjalide kasutamise motivatsiooni, kasutamise tõkete ja kasutamise kirjelduste kohta (*ibid*: 67-68). Tuli välja, et õpetajad ja juhendajad kasutavad mõnevõrra või suure tõenäosusega ainult mõnda ressursi õppeotstarbel, nagu näiteks digitaalsete piltide kasutamine loengutel ning takistuseks peetakse kasulike materjalide puudumist (*ibid*:73). Tulemused viitavad sellele, et tuleb ületada lõhe väärtuslike digitaalsete õppevara pakkumise ja nende kasutamist soodustavate ressursside pakkumise vahel (*ibid*: 77).

Hiinas viidi 2013.aastal läbi uuring, milles osalesid nelja ülikooli ja kolledži õpilased ja õpetajad ning selle eesmärgiks oli digitaalsete õppevarade uurimine õpilaste ja õpetajate vaateväljast (Zhu, 2015: 480). Uuringus osales kokku 460 inimest, neist 372 õpilased ja 88 õpetajad, kellele tehti küsimustik ning pärast küsimustikku valiti mõned Beihua ülikooli õpetajad ja õpilased välja intervjuuks (*ibid*). Valdav osa (73% õpilastest ja 93% õpetajatest) vastanutest hangib digitaalset õppevara Internetist ning 11% vastanutest pole digitaalset õppevara kunagi kasutanud (*ibid*: 481). Lisaks sellele tuli välja, et nii õpetajad kui ka õpilased on üksmeelel, et digitaalraamatukogu on kas vajalik või lausa hädavajalik (*ibid*).

2017.aasta kevadel viidi Eestis läbi uuring, milles osales 1200 õpetajat ning mille eesmärk oli uurida mängude kasutamise tegelikke tavasid klassiruumis Eesti keskkoolides (Jesmin ja Rinde, 2018: 266-267). Uuringus kasutati veebipõhist küsitlusvormi LimeSurvey, mis saadeti e-maili teel õpetajatele edasi (*ibid*). Tulemustest selgus, et 63,8% vastanutest ehk 802 õpetajat kasutavad digitaalseid mängu, neist kõige populaarsemad olid Kahoot, Quizizz, lauamängud ja rollimängud (*ibid*). Digitaalsete mängude mitmekesisus näitab, et õpetajad on koolides mängude kasutamise teadmistega üsna hästi varustatud ning saame väita ka, et koolides pakutavad tehnoloogiad võimaldavad õpetajatel mängu kasutada (*ibid*). Lisaks sellele tuli välja, et õpetajad kasutavad mängu muudatuste tegemiseks, rõõmu loomiseks, sotsiaalsete oskuste täiendamiseks või uute materjalide õppimiseks (*ibid*: 268). Tuldi järeldusele, et kuigi õpetajate IKT-oskuste tase ja olemasolev tehnoloogia on piisavad, siis sisu loomiseks puudub motivatsioon ja tõhusad materjalid ning digitaalseid mängu peaks olema rohkem, mis lähevad riikliku õppekavaga kokku (*ibid*).

Türgis viidi 2015.-2016. aastal läbi uuring, milles osales 155 ühiskonnaõpetuse õpetajat ning mille eesmärk oli uurida õpetajate suhtumist tehnoloogia kasutamisse ühiskonnaõpetuse õpetamisel (Kilinc jt, 2016: 63). Andmete kogumiseks kasutati autorite poolt välja töötatud suhtlusõpetuse tehnoloogia kasutamist ühiskonnaõpetuses (*ibid*). Tuleb välja, et õpetajad soovivad oma õppetöös tehnoloogiat rakendada ning nad arvavad, et tehnoloogia on ülioluline õpilaste tähelepanu juhtimiseks õppe-õppimisprotsessis (*ibid*: 65). Lisaks sellele küsiti õpetajate käest nende ärevuse taset tehnoloogia kasutamise suhtes õpetamise ajal ning enamik vastanutest vastas, et nad tunnevad end tehnoloogia kasutamises kindlalt (*ibid*: 66). Uuringust tuli välja, et õpetajad küll räägivad üksteisega tehnoloogia kasutamisest õppetöös, kuid nad ei julgusta üksteist seda kasutama (*ibid*: 67). Peale uuringut võib öelda, et õpetajatel on positiivne hoiak tehnoloogia kasutamise suhtes (*ibid*: 69).

Maltas viidi läbi kvantitatiivne uuring 241 õpetaja seas, kus uuriti koolides digitaalse õppe ressursside kasutamise kulusid ja eeliseid haridustegelase vaatenurgast (Camilleri ja Camilleri, 2017: 1). Uurimuse eesmärk oli välja selgitada ja analüüsida neid tegureid, mis selgitavad, miks õpetajad tegelevad (või ei tegele) digitaaltehnoloogiaga (*ibid*: 5). See uuring näitas, et digitaalse õppe ressursside aktsepteerimist hariduses mõjutasid sugu ja vastajate vanus (*ibid*: 19). Uuring näitas, et õpetajad on teadlikud, et nad peaksid kohandama oma haridusmetoodikat tänapäeva tegelikkusele (*ibid*: 20). Nad juba küll kasutavad oma tundides digitaalseid ressursse, kuid nad tõid ka välja, et nad

ei ole kindlad, kuidas teatud tehnoloogiat oma tundides kasutada (*ibid*). Tuli välja, et õpetajatel oleks vaja selles osas pidevat erialast arengut ja koolitusi (*ibid*).

Bulgaarias tehti Sofia Ülikoolis uuring, kus osalesid 590 üliõpilast, kus üritati välja selgitada, millised on üliõpilaste hoiakud ja ootused seoses kaugõppe ja veebiõppega ning kuidas ja mil määral konkreetsed tegurid neid mõjutavad (Peytcheva-Forsyth, Yovkova ja Aleksieva, 2018). Andmeid koguti küsimustiku kaudu ja küsimustikku hallati veebis leheküljel Survey Monkey (*ibid*). Üliõpilaste suhtumist ja väljavaateid võib tõsiselt mõjutada see, millised on nende oskused ja kogemused tehnoloogiatega kasutamisel (*ibid*). Tuli välja, et üliõpilased kasutavad väga sageli just nutitelefoni (95% vastanutest) või sülearvutit (80% vastanutest) õppimisel ning selgus, et üliõpilased, kellel on parem digitaalne kirjaoskus, kasutavad tehnoloogiat oma õppetöös rohkem (*ibid*). Kõige suurem üllatus oli see, et 41,7% vastanutest leidsid, et veebipõhiseid õppeplatvorme võiks õppeprotsessis kasutada (*ibid*). Võib öelda, et üliõpilased väljendavad üldiselt positiivset suhtumist tehnoloogiasse, mida nad hästi tunnevad ning tuleb välja, et neil on veebipõhise kaugõppe suhtes selgelt väljendatud positiivne hoiak (*ibid*).

Tuleb välja, et digitaalse õppematerjali kasutamine nii õpetajate kui ka õpilaste seas on üsna populaarne. On ka neid, kes tahaksid neid kasutada, aga kellel pole näiteks oskusi ega teadmisi nende kasutamiseks. Lisaks sellele pole minu andmetel Eestis ega välismaal tehtud uuringuid, mis võtaks kokku kooliraamatukoguhoidjate hoiakud digitaalsete õppematerjalide suhtes. Sellepärast soovingi teada saada, millised on kooliraamatukoguhoidjate mõtted ning hoiakud.

1.3 Uurimisküsimused

Keskendun oma töös kooliraamatukoguhoidjatele ning nende hoiakutele digitaalsesse õppematerjali. Töö eesmärk on teada saada, millised on kooliraamatukoguhoidjate hoiakud digitaalsesse õppematerjali seoses digitaalse õppevara üha laiema levikuga.

Varasemaid uuringuid silmas pidades ja eesmärgi täitmiseks püstitasin järgmised uurimisküsimused:

1. Millised digiõppematerjalid on koolides kasutuses?
2. Kuidas tagatakse koolides digitaalsele õppematerjalile ligipääs? Milline on kooliraamatukoguhoidja roll?
3. Millised on kooliraamatukoguhoidjate hinnangul digiõppematerjalide kasutamise ohud ja võimalused?

2. METOODIKA JA VALIM

Töö eesmärk on teada saada, millised on kooliraamatukoguhoidjate hoiakud digitaalsesse õppematerjali seoses digitaalse õppevara üha laiema levikuga. Töö puhul on tegemist kvalitatiivse uurimusega ning andmete kogumiseks viisin läbi semi-struktureeritud intervjuud kuue kooliraamatukoguhoidjaga. Selles peatükis räägin valimist ning annan ülevaate andmete kogumise viisist.

2.1 Valim

Käesoleva uurimistöö valimisse kuulusid kuus (vt Tabel 1) kooliraamatukoguhoidjat, kellest kõik olid naised. Viisin nendega läbi semi-struktureeritud veebiintervjuud. Soovisin just nendega intervjuud teha, kuna raamatukoguhoidja roll on muutumas ja ei ole teada kuidas. Nende abiga on võimalus töö eesmärk täita ning ka uurimisküsimustele vastused leida.

Uuringus osalesid Tartumaa, Viljandimaa, Harjumaa, Järvamaa ja Jõgevamaa kooliraamatukoguhoidjad. Kõik uuringus osalenud kooliraamatukoguhoidjad olid vähemalt 2 aastat kooliraamatukogus töötanud ning tänu sellele oskasid anda enda poolse hinnangu digitaalsesse õppematerjali ning teadsid ka, kuidas õpetajad rahul on.

Antud kooliraamatukoguhoidjad valisin täiesti juhuslikult, võttes arvesse, et tegu peab olema kooliraamatukoguhoidjatega. Uuritavatega võtsin ühendust e-kirja teel, milles tutvustasin uuringu eesmärki ja andmekogumise meetodit. E-kirjale vastuseid oli alguses päris raske saada, sest päris paljud kooliraamatukoguhoidjad ei vastanud või siis ei soovinud intervjuud teha arvestades hetke eriolukorda.

Tabel 1. Uuringus osalenud kooliraamatukoguhoidjad

Intervjuu nr	Maakond	Kooli suurus	Intervjuu pikkus	Haridus
Intervjuu 1	Tartumaa	Põhikool	45 min	Kõrgharidus
Intervjuu 2	Tartumaa	Põhikool	35 min	Kõrgharidus
Intervjuu 3	Viljandimaa	Gümnaasium	30 min	Kõrgharidus
Intervjuu 4	Harjumaa	Gümnaasium	1h ja 5 min	Kõrgharidus
Intervjuu 5	Järvamaa	Gümnaasium	30 min	Kõrgharidus
Intervjuu 6	Jõgevamaa	Gümnaasium	33 min	Kõrgharidus

(Allikas: autori koostatud tabel)

2.2 Meetod

Andmete kogumisel kasutasin poolstruktureeritud ehk semi-struktureeritud intervjuusid. Poolstruktureeritud intervjuu puhul kasutatakse varem koostatud intervjuukava, kuid selle intervjuu liigi puhul võib intervjuu läbiviimisel muuta küsimuste järjekorda ja küsida täpsustavaid küsimusi (Lepik jt, 2014). Täpsustavate küsimuste küsimine annab hea võimaluse teemasse sügavuti minna ja veel rohkem informatsiooni juurde saada. Intervjuud viisin läbi individuaalselt ehk iga kooliraamatukoguhoidjaga vesteldi privaatsest. Intervjueeritavatel küsisin avatud, kirjeldavaid ja tõlgendavaid küsimusi. Kõik intervjuud on konfidentsiaalsed, ühtegi nime kuskil ma ei avalikusta ning intervjuu salvestusi kuulasin hiljem ainult mina. Intervjuu alguses küsisin ka nõusolekut, et tulemusi kasutatakse teadustöös.

Intervjuu kava (vt Lisa 1) koostas nii, et saaks vastused kõigile uurimisküsimustele. Intervjuu kava on kasulik teha temaatiliste plokkide kaupa, kus küsimuste plokkidele saadakse vastused vestluse käigus koos tekkivate lisaküsimustega (Lepik jt, 2014). Alguses oli plaanis intervjuud läbi viia ikkagi silmast silma suhtlemisel, kuid riigis kehtima hakanud eriolukord tegi antud plaani raskeks. Selle tõttu võtsin appi veebiintervjuud, mis viisin ellu Skype'i vahendusel. Sellist intervjuud nimetatakse sünkroonseks suuliseks veebi-intervjuuks, mis tähendab seda, et osaleja ja uurija näevad üksteist video vahendusel (Murumaa-Mengel, ilmumas 2020).

Antud intervjuudest tegin transkriptsioonid, mille jaoks kasutasin TTÜ veebipõhist kõnetuvastust, mis tegi helifailidest tekstifailid (Alumäe, Tilk ja Asadullah, 2018). See andis hea võimaluse aega kokku

hoida, kuigi kõnetuvastusest oli kasu, siis pidin helifaile ikkagi mitu korda läbi kuulama ja ka parandused sisse viima.

Intervjuudest saadud vastused analüüsisin kvalitatiivse sisuanalüüsi abil. Kvalitatiivne sisuanalüüs võimaldab keskenduda teksti peamistele ja olulistele tähendustele ning analüüsi käigus püütakse saada ülevaade tekstist kui tervikust (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Kvalitatiivne analüüs on tundlik ja täpne ning tihedalt tekstipõhine (*ibid*). Sellise sisuanalüüsi puhul on keeruline läbi töötada suuri valimeid (*ibid*). Seega võib öelda, et selline tulemuste analüüs sobib siia täielikult, kuna valim on väike. Teksti analüüsides lugesin mitu korda transkriptsioonid läbi, tegin märkmeid ning kogusin kokku kõik sarnased märksõnad, et oleks pärast lihtsam tulemusi kirja panna. Selline lähenemine andis mulle hea võimaluse keskenduda olulisele ning kaardistada antud vastused täpsemalt. Tulemuste analüüsimisel pidasin silmas uurimisküsimusi ja ka eesmärki, et kõik oluline saaks kirja.

3. TULEMUSED

Saadud tulemused esitan uurimisküsimuste kaupa. Esmalt toon välja, millised digiõppematerjalid koolides kasutusel on. Teiseks räägin kooliraamatukoguhoidja tööst ja digiõppematerjalidest ning lõpetan peatüki digiõppematerjalide kasutamise ohtude ja võimalustega.

3.1 Digiõppematerjalid koolides

Selgus, et väga paljud materjalid, mida õpetajad õppetöös kasutavad on veebipõhised. Näiteks kirjastused Koolibri, Avita e-tund mälupulgal, Künnimees ning ka Mauruse e-õpikud, mis on PDF formaadis. Samuti ka Youtube, Miksike, Mõttetalgud, Taskutark, Kahoot, Quizlett, Kuldvillak, Quizizz ja Tebo Õpiveeb.

INT 4: [...] Tebo on selline keskkond, kus õpetajad saavad ise materjale üles laadida, teiste õpetajate materjale kasutada, luua erinevaid formaate kontrolltöid, teiste ajaliste piirangutega teemasid ja sinna moodustatakse õpilastele grupid ja nad pääsevad sinna koodidega sisse, siis see on lisamaterjal jälle. [...].

Lisaks veebipõhistele materjalidele on üheks suuremaks abimeheks spetsiaalne platvorm nagu Opiq. Opiqu keskkonda kasutatakse õppetöös väga tihti. Tuli välja, et Opiqus on see hea, et õpetajal on võimalik iga õppetüki juurde üles laadida Interneti linke, oma tekste, lisada oma ülesandeid – just seda, mida ta sel hetkel vajalikuks peab. Samuti on Opiqus olemas selline koht nagu „seotud materjalid“, kus iga õpilane saab minna konkreetset selle teema juurde, mis tal meeldetuletamist vajab. Peale Opiqu on kasutusel ka näiteks Foxcademy ja E-koolikott.

INT 1: [...] Ee Opiqut alguses ei tahtud omaks võtta enne, kui tekkis see olukord, aga nüüd on sellele põhimõtteliselt paljud õpetajad, kellel on seal materjali näiteks ühiskonnaõpetus, kellel on palju materjale, kelle materjal on värskem Opiqus, kui õpikus endas, siis nad kasutavad seda platvormi [...].

Koolides on praegusel juhul kasutusel ainult tasuta õppematerjalid, et tasulistele pole veel mindud, kuid raamatukoguhoidjad arvavad, et see muutub õige pea. Just nimelt sellepärast, et ühtlustamise eesmärgil tekib vajadus. Lisaks sellele on öeldud, et koolidel pole võimalust e-keskkondi endale tagada.

INT 4: [...] Nad peavad üksteisega konkureerima ja siin ei ole lihtsalt valikuid, sest koolid ei suuda neid oma, neid keskkondi nii-öelda tagada endale ja siis peab lõpuks ikkagi jääma mingi üks ja kindel, praegu hetkel tüürib selle Opiqu keskkonna poole, kus on igasuguseid lisavõimalusi hetkel rohkem.

Praeguse eriolukorraga on õppetöös väga palju muutunud ning õpetajad on üha enam hakanud digitaalset õppematerjali kasutama. See, mis platvorme õpetajad kasutavad sõltub ikkagi sellest, kas nende aine jaoks on tehtud mingeid digitaalset õppematerjali või nad peavad seda ise looma hakkama. Seda kõike on liiga palju ja korraga, et tundub, et nii õpetajad kui ka õpilased on hädas.

INT 2: [...] ma siin iga päevaselt näen, et seda on metsikult palju, millised võimalused, millised keskkonnad, et õpetajatel ja ka lastel kasvab see vahepeal ikka ülepea, et see tundub nagu nüüd sellise hooga peale tulevat, et enam ei suudeta hoomata. Et sul peab olema ma ei tea kui palju keskkondi ja mis asju teha, et see digikeskkondade kasutus ongi nüüd täie hooga peale tulnud ja mis on isegi natukene liiast, mulle tundub.

Intervjuudest selgus, et õppetöös ja õppetöö toetuseks kasutatakse väga palju erinevaid digimaterjale, nende hulgas on nii veebipõhiseid materjale kui ka platvorme, kes pakuvad sisu. Nendeks on näiteks Opiq ja erinevate kirjastuste e-õpikud. Lisaks neile kasutavad õpetajad ka igasuguseid digitaalset mänge, et õpilaste õppetööd mitmekesistada. Lisaks nendele loovad paljud õpetajad õpilaste jaoks ka ise materjale. Õpetajad otsustavad ühe või teise digiõppematerjali kasuks vaadates enda digipädevust ning ka seda, milliseid platvorme teised õpetajad kasutavad Eestis peamiselt.

3.2 Kooliraamatukoguhoidja töö ja digiõppematerjalid

Soovisin teada, kuidas tagatakse koolides digitaalsele õppematerjalile ligipääs ning milline on kooliraamatukoguhoidja roll selles kõiges. Kooliraamatukoguhoidja tööülesannete hulka kuuluvad peamiselt ikkagi raamatute tellimine, raamatute vastuvõtmine, kataloogi kandmine, korrashoid, nende laenutamine ja tagasivõtmine. Lisaks nendele on kooliraamatukoguhoidjal veel teisigi ülesandeid, näiteks raamatukoguringid ja õpetajatega pidev suhtlemine. Samuti ka õpetaja asendamine.

INT 5: [...] Õpetajate asendamine, sest kui õpetajad kusagil ära on, siis on enamasti raamatukoguhoidjad need, kes asendavad tunde, kõikvõimalikud järelevastamised. Saadan õpilasi õppereisidel, et see ei ole kõik niivõrd just nimelt raamatukogu tööga seotud, kui just koolitööga [...].

Seoses digitaalsete õppematerjalidega on nende töö muutunud vaid selles mõttes, et nemad vaatavad, kas mingeid uusi materjale on tulnud, annavad õpetajale info edasi ning vajadusel hangivad digitaalsetele õppematerjalidele ka ligipääsu, käivad koolitustel ning annavad õpetajatele teadmised edasi seoses mingi kindla platvormi kasutamise kohta. Lisaks nendele on litsentside pikendamine ja õpetajate juhendamine ka nende tööle lisandunud.

INT 2: Minu tööülesanded moment nii palju muutunud tõesti, et mina olen esimene, kes tutvub selle digitaalse materjaliga ja vaatan, kuidas sinna juurdepääsu saab teha ja kuidas need asjad toimuvad ja siis teen ka õpiringi ja annan õpetajatele selle info edasi [...].

Nii nagu paljudel inimestel on töökorraldus eriolukorra tõttu muutunud, on seda ka kooliraamatukoguhoidjatel. Kõige suurem muutus ongi see, et nad ei pääse raamatukokku ega kogude juurde – nad peavad kodus tööd tegema. Näiteks raamatukogu andmebaasiga töötamine ja suunamine e-materjalide juurde. Erialast tööd praegusel hetkel on vähe, neile on antud aseülesandeid, mida teha.

INT 3: [...] Et mul on otsitud kooli juhtkonna poolt asendusülesandeid, et ma teen seal noh, viktoriini näiteks õpilastele [...].

Tuleb välja, et paljusid digitaalseid materjale otsivad ja kasutavad raamatukogutöös ka raamatukoguhoidjad ise. See kasutus sõltub sellest, kas neid on nende tööks vaja või mitte. Peamiselt oli juttu ikkagi Opiqut ja Mauruse e-materjalidest. Sinna lisandusid veel Quizlet, Quizizz, Kahoot ja Google Drive. Et peamiselt need, mis on lihtsasti kättesaadavad.

INT 1: Ma kasutan Opiqut praegu igas vaates, siis ma olen kasutanud erinevaid õpetajate platvorme, mida nad kasutavad Quizlet, Quizizz, Kahoot. Google Drive, erinevad Microsofti Pandre [...].

Materjalidega tutvumise osas oli eri vastuseid. Üheks vastuseks oli, et ise prooviti läbi erinevad materjalid ja vaadati, mida see endas sisaldab ning kui hätta jäädi, siis võeti leheküljel olev „abi“ kasutusse. Lisaks sellele käidi ka kohapeal infotundides uurimas, mida mingist õppematerjalist räägiti.

INT 2: No kui Opiqut silmas pidada või Mauruse omasid, siis mina käin tegelikult alati neil õppepäevadel kui nad kutsuvad ja seal nad õpetavad ise ja siis põhiline ongi just see, et lähed

koha peale ja seal näidatakse ära, et sedamoodi. Muidugi omal käel tuleb ka natukene õppida, aga põhiliselt ikkagi need õppepäevad või infopäevad, mis toimuvad, et seal olen neid õppinud just.

Praegusel perioodil on digitaalsed õppematerjalid hädavajalikud ning kui õpetajad, kes neid ei kasutanud, siis nüüd nad on küll need kasutusele võtnud. Õpetajad on tänulikud, et neil selline võimalus on. Samuti võimaldab see periood anda õpetajatele praktikat just digitaalsete õppematerjalide osas, et praegu pole võimalik öelda, mida õpetajad neist arvavad ning arvatakse, et see saab selgeks alles pärast seda eriolukorda.

INT 2: [...] Nüüd nad peavad, nad on sunnitud, ühesõnaga neid digimaterjale kasutama ja ja neid kasutada, siis sa pead kõigepealt selle endale selgeks tegema, nii et ma arvan, et infopädevus kasvab kõvasti.

Kui koolidesse tulid esimesed digitaalsed õppematerjalid, siis õpetajad olid alguses ebakindlad, sest ei teatud, mis toimuma hakkab ja kuidas see kõik õieti toimib. Nüüd, mida aeg edasi, seda kindlamad on ka õpetajad. Õpetajad näevad, et see kergendab nende tööd ning annab neile lisavõimalusi. Muidugi on ka õpetajaid, kes arvasid, et saab ka ilma nendeta.

INT 4: [...] Seal on hästi palju põhjuseid. Üks on see, et on osa õpetajaid, kes lihtsalt olid vanades raamides ja nad ei soovinud uuendusi. Teiseks oli see, et olid ained, mis ei vajanud seda. Ja kolmandaks on see, et meil ei olnud ja ei olnud ka siiani hetkel selle distantsoõppeni hetkel kõikidel õpilastel kasutada ei wifit, ei internetiühendusi, ei seda riistvara, mida praegu leevendatakse, nagu siin kuulda on igasuguste annetuste, võimaluste, ostmise, laenutamise [...].

Kooliraamatukoguhoidjatel on peale oma tööülesannete ka muid ülesandeid, näiteks raamatukoguringid, õpetajatega pidev suhtlemine ja ka õpetaja asendamine. Enamasti tagab koolides digitaalsetele õppematerjalile ligipääsu kooliraamatukoguhoidja, mõnes koolis on selleks inimeseks ka haridustehnoloog. Nad uurivad, millised võimalused üldse olemas on, suhtlevad õpetajatega, et välja uurida, kas õpetaja üldse huvitatud on ning siis hangivad neile litsentsi kui sellele vajadust on. Mis puudutab kooliraamatukoguhoidja rolli digitaalse õppematerjaliga seoses, siis on enamasti nemad just need inimesed, kes nendega kõige esimesena tutvuvad. Lisaks sellele tegelevad nad ka õpetajate juhendamise ja suunamisega.

3.3 Digiõppematerjalide kasutamise ohud ja võimalused

Digitaalsed õppematerjalid toovad endaga kaasa negatiivseid arvamusi, mis ei tule tegelikult sugugi üllatusena. Kooliraamatukoguhoidjate arvates on lapsed niigi kogu aeg ekraanide taga ning digimaterjalid suurendavad seda. Igal õpilasel on väga erinev kasutusoskus ning nende kasutamine sõltub internetiühendusest ja tarkvarast. Digitaalsetel õppematerjalidel pole seda ülevaatlikkust nii hästi ning ekraanid hakkavad pikapeale õpilaste tervisele.

INT 5 : [...] Need helendavad ekraanid kipuvad meie elu ikkagi liiga palju nagu, okei teevad küll lihtsamaks, aga tegelikult hakkab tervisele praegusel sellisena veel. Ja noh, kuulates õpilasi, et ega nad ei, nad ei ole sellest väga nagu huvitatud, et nad kogu aeg helendavate ekraanide ees on [...].

Kuigi digitaalsed õppematerjalid on enamasti kasulikud ja nad tõesti aitavad õppetöös palju kaasa, siis need ei ole loodud nii, et kõigil õpilastel oleks neile ligipääs. Näiteks erivajadustega õpilased ei saa neid platvorme kasutada, sest neile on digitaalsed õppematerjalid raskesti kättesaadavad ja kasutatavad.

INT 1: [...] Neile ei ole need platvormid ligipääsetavaks tehtud, et see, et kõne robot loeb ette, ei tähenda seda, et nägemispuudega inimesele on seeläbi tema programmide kättesaadavaks tehtud, et neile, keda, kellele seda kõige rohkem vaja on, ei pääse sellele tegelikult ligi, kuna ta ei ole niimoodi läbimõeldud ja ta ei ole ühtne ja ta ei ole liidestatav teiste platvormidega [...].

Nii raamatukoguhoidjad kui ka õpetajad eelistavad peamiselt ikkagi Stuudiumit, Opiqut ja kirjastus Mauruse e-õpikuid. Youtube, Kahoot, Quizizz, Microsoft Office rakendused ja Kuldvillak on ka väga tähtsal kohal. Kooliraamatukoguhoidja eelistuste hulka kuuluvad ka nende tööks vajalikud nagu näiteks erinevad e-kataloogid, teadusandmebaasid, digitaalarhiivid ja muuseumite arhiivid.

INT 1: [...] Ee mida mul igapäevaseks tööks on vaja, on vaja Stuudiumit, on vaja Opiqut, on vaja kõiki võimalikke vabavaralisi, nii-öelda platvorme. Samal ajal on ka nagu ülikooli materjali, mis on Moodle'is, erinevad teadusandmebaasid, erinevad digitaalarhiivid, erinevad muuseumite arhiivid. Et nad on peamiselt nagu digitaalses kasutuses. Siis mõtlen, mis veel on. Erinevad sõnastikud, erinevad entsüklopeediad, erinevad keele tõlkeprogrammid, erinevad hääldusprogrammid [...].

Kuigi digitaalse õppevara kasutamine õppetöös toob endaga kaasa ka negatiivseid arvamusi, siis üldiselt ollakse ikkagi positiivselt meelestatud. Kooliraamatukoguhoidjad arvavad, et see on praegusel

ajal vajalik ning ilma selleta ei saaks hakkama. Lisaks sellele on see loomulik protsess, see on lisavõimalus ja mitte keegi sellest ei pääse. Vastajate arvates peaksid ikkagi mõlemad variandid olemas olema, nii paberkandjal kui ka digitaalsed.

INT 4: [...] See on võimalus ja vahend erinevatel põhjustel õppimiseks. Et kindlasti ei ole ta ainuvalik, et ta peaks olema lõimitud erinevate tegevustega, sest kui võtta nüüd digivahendid ja me teeme terve päeva tööd ainult digivahendites, siis meil on juba esimese nädalaga silmapõletikud [...].

Kooliraamatukoguhoidjad on seisukohal, et hetke olukorras ongi digimaterjalidele karjuv vajadus ning see on õpilastele ja ka õpetajatele lisavõimalus õppetöös. Digitaalsed õppematerjalid kergendavad koolikotti ja annavad suurema ligipääsu õppevarale. Lisaks sellele digitaalsed õppematerjalid ka arendavad lapsi ning teevad elu mugavamaks.

INT 2: [...] Nii, no kindlasti see arendab lapsi ka selles mõttes, et tänapäeval on kõik asjad lähevad digitaalseks ja ja eks see, eks see neid õpetab juba maast madalast neid kasutama ja võtta selle ühtse digitaalses keskkonnas paremini hakkama saama [...].

Kooliraamatukoguhoidjad olid ühisel arvamusel, et digitaalsed õppematerjalid toetavad tõepoolest õpilaste õppetulemusi. Kuna õpetajatel ja ka õpilastel on võimalusi palju, siis see peaks toetama. Lastele meeldib Internetis asju avastada ning selline digimaailm meeldib neile väga. Lisaks sellele aitab selline lisavõimalus ka õpilasi, kellel on probleeme.

INT 1: [...] Et selles mõttes need, kellel on probleeme, need nagu saavad kiiresti lahenduse ja need, kes on kõige digipädevamad, nendele hakkab paremini minema. Et ma arvan, et teised tulevad samamoodi järgi, et mida väiksem, seda kiiremini nad üldiselt ära õpivad. Et nende käeliigutus on ka kiirem, kui meil.

Digitaalsete õppematerjalide plussideks on kooliraamatukoguhoidjate arvates see, et see on uuenev materjal, kasutamine on põnevam, on teinud õpilaste elu lihtsamaks, info poolest on kaasaegsem, valdavalt alati kättesaadav, lihtsam, mitmekesisust õppimist, annab suuremaid võimalusi ja teeb tööd huvitavamaks. Samuti on digitaalsed õppematerjalid avardanud laste silmaringi ning see meeldib õpilastele.

INT 6: [...] Kõik see ju lihtsustab tööd, teeb huvitavamaks. Aga jah, et lapsed on erinevad ja ma arvan jah, et ikkagi nüüd kontakttunnid peaksid ikkagi olemas olema, mitte ainult üks-ühele võrdlev praegu,

eks ole, nagu me siin oleme üks ühel pool ekraani, teine teisel pool ja kõik see klassi suhtlus omavahel, et võib-olla sellest on ka puudust praegu.

Kooliraamatukoguhoidjate arvates võib paberväljaannete plussideks lugeda seda, et need on väärtuslikumad, mugavamad, ei koorma silmi nii palju, on kogu aeg kättesaadavad, on püsivad, õpilased saavad neid käega katsuda, käelist tegevust harjutada, ülevaatlikud ja õpilased on nendega paremini harjunud ning võime öelda, et paberväljaanded on ka terviklikumad. Lisaks plussidele saab ka siin üles loetleda miinused, näiteks paberväljaanded kuluvad, neid on raske kaasas tassida, õpilased unustavad tihti maha ja neis olev info on ajas muutuv.

INT 4: [...] Miinuseks on nüüd see, et kui on ajas muutuv info, siis kahjuks õpetaja ei saa seda enam niimoodi kasutada vaid ta peab seda hakkama nii-öelda lisaks veel täiendama sellega, et siiski me ei saa neid paberkandjal õpikuid, et nii kiiresti, nagu kui meil info muutub, et toimetada ja nendega tööd teha [...].

Kooliraamatukoguhoidjate arvamus on erinev kui juttu tuleb digitaalse õppematerjali kasutamisest 5 aasta jooksul. Mõned arvavad, et see kindlasti suureneb, teised arvavad jällegi, et see jääb suhteliselt tasakaalu. On öeldud, et sellele tekib vajadus, praegune olukord näitab meile kätte erinevad võimalused ning neid hakatakse rohkem kasutama.

INT 6: [...] Siis ma ausalt öeldes ma ei tea, kuhu see suund läheb, siin võib väga suuri muutusi tulla, väga ootamatuid asju võib tulla. Et ma arvan, et seda ei tasugi ette ennustada. Seda lihtsalt tuleb vaadata, mis toob aeg.

Kooliraamatukoguhoidjate arvates on digitaalsete õppematerjalide kasutamine õppetöös hea lisavõimalus, mis lihtsustab õppimist ning toob ka vaheldust õpilaste õppetöösse. Nende kasutamine on möödapääsmatu ning väga loomulik protsess, isegi siis kui kellelegi selline õppimisviis ei meeldi. Lisaks sellele arvavad kooliraamatukoguhoidjad, et paberväljaandeid ja digitaalseid õppematerjale ei tohiks omavahel võrrelda, sest nad täidavad erinevat eesmärki ning hoopis tasakaalustavad üksteist. Kõik vastajad olid ühisel arvamusel, et digitaalsed õppematerjalid peaksid olemas olema, kuid nende kasutamisega ei tasuks liiale minna.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Selles peatükis võrdlen intervjuu tulemusi varasemate uuringutega ja esitan sellest lähtuvalt järeldused. Nagu ka tulemusi, esitan järeldusi uurimisküsimuste kaupa. Peatüki lõpetab meetodi kriitika ja soovitused edasisteks uuringuteks.

4.1 Digiõppematerjalid koolides

Uuringust selgus, et digitaalseid õppematerjale kasutatakse õppetöös enamasti ainult siis kui selleks vajadus tekib. Hetkel riigis toimuva eriolukorra tõttu on hakatud järjest rohkem kasutama erinevaid platvorme, mis aitavad õpetajatel õppetööd mitmekesisemaks teha.

Intervjuudest selgus, et õppetöös ja õppetöö toetuseks kasutatakse väga palju erinevaid digimaterjale, nende hulgas on nii veebipõhiseid materjale kui ka platvorme, kes pakuvad sisu. Nendeks on näiteks Opiq ja erinevate kirjastuste e-õpikud. Lisaks neile kasutavad õpetajad ka igasuguseid digitaalseid mängu, et õpilaste õppetööd mitmekesistada. Jesmin ja Rinde (2018) tõid oma uuringus samuti välja, et mitmed õpetajad kasutavad õppetöös digitaalseid mängu. Sarnaselt minu tulemustega oli ka seal välja toodud Kahoot ja Quizizz, mida õpetajad digitaalsetest mängudest kõige sagedamini kasutavad. Nende tulemustest selgus, et õpetajad kasutavad mängu muudatuste tegemiseks, rõõmu loomiseks, sotsiaalsete oskuste täiendamiseks või uute materjalide õppimiseks. Me küll ei tea, miks Eesti õpetajad digitaalseid mängu õppetöö toetuseks kasutavad, kuid võime järeldada, et neil on samad motiivid.

Kooliraamatukoguhoidjad näevad kogu aeg, et päris paljud õpetajad koostavad õpilaste jaoks ka ise materjale. Seda just sellepärast, et kas nende ainele vastavat digitaalset õppematerjali ei ole või on seda vähe. Ise koostatud õppematerjalid annavad tegelikult õpetajale võimaluse õpilaste õppetööd veelgi rohkem põnevamaks muuta ning anda neile võimalus teha midagi teistsugust peale õpiku ja töövihiku kasutamise.

Õpetajad otsustavad ühe või teise digiõppematerjali kasuks vaadates enda digipädevust ning ka seda, milliseid platvorme teised õpetajad kasutavad Eestis peamiselt. Samale tulemusele jõudsid ka Camilleri ja Camilleri (2017) oma uuringus, kus selgus, et õpetajatel oleks vaja pidevat erialast arengut ja koolitusi, kuidas teatud tehnoloogiat oma tundides kasutada. Ka Leppik, Haaristo ja Mägi (2017) leidsid, et õpetajad kasutavad digitaalset õppematerjali vähe, kuna oskus digiõppevara kasutada on minimaalne või üldse puudub. Saame öelda, et õpetajad ei kasuta mingit kindlat digitaalset õppematerjali kui nad pole kindlad enda digipädevuses. Neil on palju lihtsam seda mitte kasutada.

Tulemuste põhjal saab väita, et õpetajad kasutavad digitaalseid õppematerjale selle põhjal, milles nad ennast kindlalt ja mugavalt tunnevad. Neile on tähtsal kohal see, et nad saaksid aru, kuidas üks või teine õppematerjal toimib. Õpetajad kasutavad tegelikult väga mitmeid platvorme, mis võimaldavad neil digitaalseid õppematerjale õppetöös kasutada. Lisaks sellele koostavad nad ka ise materjale, et õpilastele õppimist veelgi mitmekesisemaks teha.

4.2 Kooliraamatukoguhoidja töö ja digiõppematerjalid

Raamatukoguhoidjate tööülesannete hulka kuuluvad peamiselt kõik, mis puudutavad raamatukogu ning sealseid kogusid. Kooliraamatukoguhoidjatel on peale oma tööülesannete ka muid ülesandeid, näiteks raamatukoguringid, õpetajatega pidev suhtlemine ja ka õpetajate asendamine. Curtis (2019) on välja toonud, et raamatukoguhoidjatele ja õpetajatele on jagatud teadmisi, et toime tulla üha keerukama ja digiteerituma maailma väljakutsete ja võimalustega. Nii on võimalik raamatukoguhoidjatel ja ka õpetajatel hea muutustega kaasa minna ning lihtsam mõni uus õppimist toetav asi kasutusele võtta.

See, kes koolides digitaalsele õppematerjalile ligipääsu tagab on igas koolis erinev. Mõnes koolis on selleks kooliraamatukoguhoidja, teistel jällegi haridustehnoloog. Tegelikult polegi ju vahet, kes sellega tegeleb, vaid just see, et need digitaalsed õppematerjalid oleksid koolides olemas ja kasutusel. Kooliraamatukoguhoidjate seos digitaalse õppematerjaliga on tihe, ka nemad otsivad ja aitavad õpetajatel leida just temale sobivaid materjale. Pidev suhtlemine õpetajatega annab neile võimaluse teada saada, mida õpetaja vajab ning mida digitaalsetest õppematerjalidest üldse arvatakse. Samuti ka seda, kuidas õpetajad hakkama saavad.

Mis puudutab kooliraamatukoguhoidja rolli digitaalse õppematerjaliga seoses, siis on enamasti nemad just need inimesed, kes nendega kõige esimesena tutvuvad. Paljud raamatukoguhoidjad käivad mingi kindla digitaalse õppematerjali infotunnis, et üldse aimu saada, millega on tegu ja kuidas seda kasutada. Saadud teadmised edastatakse pärast õpetajatele edasi, et õpetajad saaksid ise mõelda, kas neile on seda vaja. Peale selle nad ka juhendavad ja suunavad õpetajaid. Ma arvan, et see on sellepärast, et just raamatukoguhoidjad on kursis digitaalsete õppematerjalidega, seda just tänu infotundides käimisele.

Saame järeldada, et kooliraamatukoguhoidjate ja õpetajate pidev suhtlemine on vajalik. Seda just sellepärast, et kõik, mis puudutab digitaalset õppematerjali oleks ühiselt mõistetav ja arusaadav. Kuigi kooliraamatukoguhoidjatel on kindlad tööülesanded, mis puudutavad just raamatukogu tööd, siis sinna juurde lisanduvad ka kooliga seotud ülesanded. Praeguse eriolukorra tõttu on just pigem kooliga seotud ülesandeid vaja teha, sest hetkel pole võimalik füüsiliselt kogude juurde pääseda.

4.3 Digiõppematerjalide kasutamise ohud ja võimalused

Selgus, et kooliraamatukoguhoidjatel on peale positiivsete hoiakute ka negatiivseid seisukohti. Kuna tänapäeva noored on niigi kogu aeg ekraanide taga, siis digitaalse õppematerjali kasutamine süvendab seda veelgi. See tähendab aga seda, et ekraanid hakkavad pikapeale õpilaste tervisele, mis pole ka hea. Seega ollakse arvamusel, et nende kasutamisega ei tohiks liiale minna. Nagu raamatukoguhoidjatele kohane arvasid nad, et õpilastel peaks olema ka võimalus paberväljaandeid kasutada. Kõik uuringus osalenud kooliraamatukoguhoidjad olid arvamusel, et õpilastel peaks olema võimalus ka ilma digitaalsete õppematerjalidega õppetööd teha. Lisaks sellele tuli juttu ka erivajadustega õpilastest, kes ei saa digitaalseid õppematerjale kasutada, sest neile on need raskesti kättesaadavad ja kasutatavad.

Kuigi kooliraamatukoguhoidjad tõid välja ka negatiivsed seisukohad, siis üldiselt arvatakse, et digitaalsete õppematerjalide kasutamine õppetöös on hea lisavõimalus ning see lihtsustab õppimist ja toob vaheldust õpilaste õppetöösse. Haridus- ja teadusministeeriumi (2014) sõnul muudab digitaalse õppevara kasutamine õppetöös õppimist köitvamaks. Tulemustest selgub, et kooliraamatukoguhoidjate arvates toetab digitaalse õppevara kasutamine õpilaste õppetööd. Samale järeldusele jõudsid ka Howell ja O'Donnell (2017). Samuti toob Gretes (2013) välja, et koolides kus on raamatukogu koos raamatukoguhoidjaga, kellel on erialane haridus, on õpilaste õppetulemused

paremad. Sarnaselt minu tulemustele on leidnud ka teised uuringud, et digitaalne õppematerjal tõepoolest aitab õpilasi.

Kooliraamatukoguhoidjate arvates ei tohiks paberväljaandeid ja digitaalseid õppematerjale omavahel võrrelda, sest nad täidavad erinevat eesmärki ja hoopis tasakaalustavad üksteist. Tulemustest tuli välja, et mõlemat on vaja, sest nad annavad võimaluse erinevate õpistrateegiate täitmiseks. Raamatukoguhoidjad ei taha üht ühele eelistada ning nemad arvavad, et mõlemad variandid peaksid olemas olema.

Kõik vastajad olid ühisel arvamusel, et digitaalsed õppematerjalid peaksid olemas olema. Haridus- ja Teadusministeerium (2014) toob välja, et digitaalse õppevara kasutamine õppetöös muudab õppimist köitvamaks. Ka minu uuringu tulemustest selgub, et kooliraamatukoguhoidjate arvates mitmekesistab see õppimist, annab suuremaid võimalusi ning teeb tööd huvitavamaks. Samale järeldusele tulid ka Villems jt (2014-2015), kes tõid välja, et digivahendid arenevad kogu aeg ja võimaldavad rakendada uusi õppemeetodeid ning muudab õppimist huvitavamaks ja tõhusamaks.

Võime järeldada, et kooliraamatukoguhoidjad on kahel arvamusel. Neile meeldib, et olemas on digitaalsed õppematerjalid, sest see lihtsustab õpetajate tööd ning praegusel olukorral ei ole sellest pääsu. Samas ollakse arvamusel, et ka paberväljaandeid on vaja, et mitte liiga digitaalseks minna. Nende arvates on hea, et kasutusele on võetud erinevad digitaalsed õppematerjalid, aga nende kasutamisega ei tohiks liiale minna.

4.4 Meetodi kriitika ja edasised uuringud

Viisin läbi poolstruktureeritud ehk semi-struktureeritud intervjuud kuue kooliraamatukoguhoidjaga. Selline lähenemine andis võimaluse täpsustavaid küsimusi küsida, et teemasse veelgi sügavuti minna. Kooliraamatukoguhoidjate leidmine antud uuringusse oli raske, sest intervjuude tegemine jäi eriolukorra sisse, mis raskendas olukorda. Päris mitmed kooliraamatukoguhoidjad ütlesid kas ära, et ei soovi intervjuud teha või ei vastanudki kirjale. Minu soovist ainult Tartumaa raamatukoguhoidjatega intervjuud teha ei tulnud välja ning pidin selletõttu valimit suurendama.

Intervjuude tegemine oli mulle esmakordne, seega mul puudusid vajalikud oskused intervjuueerimiseks, kuid see andis mulle hea võimaluse midagi uut proovida. Kindlasti vajab enda

väljendamine ja küsimuste küsimine veel arendamist ja praktikat. Sellegipoolest usun, et sain vajalikud tulemused uurimisküsimuste ja eesmärgi täitmiseks.

Andmeanalüüsimetodiks valisin kvalitatiivse sisuanalüüsi, mis võimaldas analüüsida terviklikult ning täpselt. Sellise sisuanalüüsi puhul on keeruline läbi töötada suuri valimeid (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Kuna ka minu valim oli väike, sobis antud sisuanalüüs hästi. Selline lähenemine andis hea võimaluse keskenduda olulisele ning kaardistada antud vastused täpsemalt.

Uuringu käigus intervjueerisin kuute kooliraamatukoguhoidjat, kuna raamatukoguhoidja roll on muutumas ja ei ole teada kuidas. Nende abiga oli mul võimalus töö eesmärk täita ning ka uurimisküsimustele vastused leida. Kooliraamatukoguhoidjate uurimine oli põnev, seega võiks kas edasiseks uurimiseks valimit suurendada või uuringusse kaasata ka õpetajad, kuna nende arvamus on ka oluline ning oleks huvitav teada saada, mida õpetajad digitaalsest õppematerjalist arvavad.

KOKKUVÕTE

Käesolev lõputöö keskendub kooliraamatukoguhoidjate hoiakute uurimisele, sest raamatukoguhoidja roll on muutumas ja ei ole teada kuidas. Lõputöö eesmärk oli teada saada, millised on kooliraamatukoguhoidjate hoiakud digitaalsesse õppematerjali seoses digitaalse õppevara üha laiema levikuga.

Eesmärgi täitmiseks püstitasin järgmised uurimisküsimused:

1. Millised digiõppematerjalid on koolides kasutuses?
2. Kuidas tagatakse koolides digitaalsele õppematerjalile ligipääs? Milline on kooliraamatukoguhoidja roll?
3. Millised on kooliraamatukoguhoidjate hinnangul digiõppematerjalide kasutamise ohud ja võimalused?

Teooriapeatükk sisaldab nii varasemaid uuringuid kui ka põhimõistete lahti seletamist. Mõlematest kirjutamine annab antud teemast suurema ülevaate ning aitab mõista, miks kooliraamatukoguhoidjad on antud kontekstis olulised.

Kasutasin töös kvalitatiivset meetodit, viies läbi kuus poolstruktureeritud ehk semi-struktureeritud veebiintervjuud kooliraamatukoguhoidjatega. See andis mulle võimaluse täpsustavaid küsimusi küsida. Andmeid analüüsisin kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodil, mis võimaldas analüüsida terviklikult ning täpselt.

Uuringus selgus, et koolides kasutatakse õppetöös või õppetöö toetuseks väga palju erinevaid digitaalseid õppematerjale nagu näiteks Opiq, Mauruse e-õpikud ja Foxcademy. Õppetöös kasutatakse ka digitaalseid mängu, nagu näiteks Kahoot, Quizlett ja Quizizz. Õpetajad kasutavad just selliseid digitaalseid õppematerjale, mis neile meeldivad ning milles nad ennast kindlalt ja mugavalt tunnevad.

Päris mitmed õpetajad koostavad ka ise materjale, sest nende ainele vastavat digitaalset õppematerjali ei ole või on seda vähe.

Kooliraamatukoguhoidjal on oma kindlad tööülesanded, mida ta täitma peab. Nende hulka kuuluvad peamiselt raamatute tellimine, raamatute vastuvõtmine, kataloogi kandmine, korrashoid, nende laenutamine ja tagasivõtmine. Samuti on nad pidevas suhtlemises õpetajatega, et kõik digitaalset õppematerjali puudutav oleks kontrolli all. Lisaks sellele on nemad inimesed, kes digitaalse õppematerjaliga esimesena tutvuvad ning neile ligipääsu hangivad. Võttes arvesse praegust eriolukorda on nende tööülesanded muutunud, kuna nad ei pääse füüsiliselt kogude juurde ning ei saa raamatukogu tööd teha. Neile on antud erinevaid kooliga seotud ülesandeid, mida nad tegema peavad.

Kooliraamatukoguhoidjad on kahel arvamusel – digitaalne õppematerjal on hea lisavõimalus ja see lihtsustab õpetajate tööd ning ekraanid hakkavad pikapeale õpilaste tervisele. Eriti praegusel hetkel kui meil on eriolukord on nende kasutamine tõusnud. Nende arvates on digitaalse õppematerjali plussideks see, et see on uuenev materjal, kasutamine on põnevam, on teinud õpilaste elu lihtsamaks, info poolest on kaasaegsem, valdavalt alati kättesaadav, lihtsam, mitmekesistab õppimist, annab suuremaid võimalusi ja teeb tööd huvitavamaks. Samuti on see hea, sest see toob vaheldust nii õpilastele kui ka õpetajatele. Miinusteks võib lugeda selle, et igal õpilasel on väga erinev kasutusoskus, nende kasutamine sõltub internetiühendusest ja tarkvarast.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kooliraamatukoguhoidjad on arvamusel, et digitaalsed õppematerjalid peaksid olema olemas, kuid nende kasutamisega ei tasuks liiale minna. Digitaalsed õppematerjalid on küll uuenev materjal, see mitmekesistab õppimist ja annab suuremaid võimalusi, kuid kooliraamatukoguhoidjad on võtnud hoiaku, et ka paberväljaandeid on vaja. Edasi võiks uurida ka õpetajate arvamusi, sest ka see on oluline ja oleks huvitav teada saada, mida õpetajad digitaalsest õppematerjalist arvavad.

SUMMARY

“School librarian’s views on digital learning resources”

This study focuses on school librarian’s views because their role is changing, and it is not known how. The aim of the thesis was to find out how school librarians view digital learning resources due to its ever-increasing expansion.

Research questions I used to conduct this study:

1. What kind of digital learning resources do schools have?
2. How is access to digital learning resources guaranteed in schools? What is the role of a school librarian?
3. What are the dangers and opportunities of using digital learning resources according to school librarians?

The thesis contains both examples of previous studies and explanations of main terms. Both aspects give a thorough view and help us understand why school librarians are important in this context.

A qualitative method was used in this study by conducting six half-constructed or semi-constructed web-based interviews with school librarians. This gave me an opportunity to express questions. The data was analysed with a qualitative content method which enabled me to analyse it wholly and correctly.

During the study, it was found that schools use a variety of digital learning resources in their study materials, for example Opiq, Maurus’ e-books and Foxcademy. Furthermore, digital games such as Kahoot, Quizlett and Quizizz were used. Teachers prefer to use such digital study materials which they themselves are fond of and feel comfortable with. A lot of teachers also formulate their own materials because their subjects lack digital materials or are non-existent.

School librarians have their specific assignments which they must abide. Those tasks primarily include ordering new books, receiving books, cataloguing, maintenance, checking in books and checking out books. In addition, they are in constant communication with teachers, who get a first-hand look at digital school materials and are tasked to get them access to it. Considering that certain job aspects have been altered due to this crisis, librarians do not have access to their libraries and thus cannot properly do their job. In turn, they are given other assignments related to schoolwork which they must do.

There are two kind of opinions of school librarians – digital learning resources are a good method for extracurricular activities which simplify teachers' work, on the other hand, computer screens have an ill effect on children in long-term. They believe that the pros of digital materials are that they are constantly being renewed, it is fun to use them, it has simplified the life of students, information is more modern, always accessible, easier, diversifies studying, opens more opportunities and makes the work interesting. In addition, it is a nice change of pace for both students and teachers. However, each student has a different way of gathering information through digital materials which can sometime be dependent on Internet connection or software.

All in all, it can be said that school librarians believe that digital learning resources should not be over-rated and must be used with reason. On one hand they are constantly being renewed, which diversifies learning and opens more opportunities, however, school librarians are on the opinion that paper-back materials are still necessary. The opinion of teachers should be the next topic to study because it is important to know everyone's opinion on the matter of digital materials.

KASUTATUD KIRJANDUS

Agee, S. (2019). Curate a Digital Collection for All Learners. *Knowledge Quest*, 48(2), 6-7. Kasutatud 09.02.2020, https://knowledgequest.aasl.org/wp-content/uploads/2019/10/KNOW_48_2_GuestEd_6-7.pdf

Ainjärv, H. ja Häidkind, R. (i.a). *Hoiaku mõiste*. Liiklusohutusele suunatud hoiakute kujundamine. Kasutatud 16.02.2020, https://www.tlu.ee/opmat/hk/opiobjekt/Hoiakud/hoiaku_miste.html

Alumäe, T., Tilk, O. ja Asadullah. (2018). Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech. *Human Language Technologies – The Baltic Perspective*, 207, 1-8. doi:10.3233/978-1-61499-912-6-1

Andresson, T., Lipmaa, Õ-L. ja Torga, P. (2014). *E-õppe rakendamine kutsehariduses*. Kasutatud 19.01.2020, <https://www.innove.ee/wp-content/uploads/2019/03/E-%C3%B5ppe-uuring-2014.pdf>

Camilleri, M. A. ja Camilleri, A. C. (2017). Digital learning resources and ubiquitous technologies in education. *Technology, Knowledge and Learning*, 22(1), 65-82. Kasutatud 04.04.2020, <https://core.ac.uk/download/pdf/46604000.pdf>

Curtis, N. (2019). What can we learn from our neighbours?: From digital literacy to independent learning. *Access*, 33(2), 14. Kasutatud 09.02.2020, https://www.softlinkint.com/downloads/Curtis_N_ACCESS_June_2019.pdf

Digipööre. (2019). Kasutatud 11.03.2020, <https://www.hm.ee/et/tegevused/digipoore-0>

Doiron, R. (2011). Using e-books and e-readers to promote reading in school libraries: Lessons from the field. *IFLA Conference*, 13-18. Kasutatud 17.05.2020, <https://cf3-www.ifla.org/past-wlic/2011/143-doiron-en.pdf>

- Eesti hariduse infosüsteemi asutamine ning põhimäärus (01.09.2019). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 15.03.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/131072019005?leiaKehtiv>
- E-koolikott. (i.a). *Korduma kippuvad küsimused*. Kasutatud 25.03.2020, <https://e-koolikott.ee/kkk>
- Eriolukorra veebileht. (2020). *Millised on koduõppe võimalused e-vahendite abil?* Kasutatud 17.05.2020, <https://www.kriis.ee/et/node/50797>
- Eõpik. (2020). Kasutatud 25.03.2020, <http://xn--epik-0qa.ee/>
- Grete, F. (2013). *School library impact studies: A review of findings and guide to sources*. Kasutatud 02.02.2020, https://cdn.ymaws.com/www.palibraries.org/resource/collection/FAAEA358-CF27-4976-889B-2F95015B1AEC/School_Libraries_at_Risk_-_Library-Impact-Studies.pdf
- Haridus- ja teadusministeerium. (2014). *Eesti elukestva õppe strateegia 2020*. Kasutatud 31.12.2019, <https://www.hm.ee/sites/default/files/strateegia2020.pdf>
- Herring, J. (2011). Teacher librarians and the school library. S. Ferguson (toim), *Libraries in the twenty-first Century: Charting Directions in Information services* (lk 27-43). Australia: Centre for Information Studies.
- HITSA. (2020). *Keskkonnad ja tööriistad*. Kasutatud 25.03.2020, <https://www.hitsa.ee/e-ope-korduma-kippuvad-kusimused/oppekeskkonnad-ja-tooriistad>
- Howell, S. ja O'Donnell, B. (2017). *Digital Trends and Initiatives. Digital trends and initiatives in education*. Toronto: Canadian Publishers.
- Importance of the school library in learning – the research. (i.a). Kasutatud 16.02.2020, <https://natlib.govt.nz/schools/school-libraries/understanding-school-libraries/importance-of-the-school-library-in-learning-the-research>
- Jesmin, T. ja Rinde, A. (2018). Teachers Practices of Using Games in School: The Case of Estonia. Dr M. Ciussi (toim), *ECGBL 2018 12th European Conference on Game-Based Learning* (lk 266-274). UK: Academic Conferences and Publishing International Limited.

Johnston, M. P. (2011). The school librarian as a technology integration leader: enablers and barriers to leadership enactment. *Proceedings of the 2011 iConference*, 691-693. <https://diginole.lib.fsu.edu/islandora/object/fsu:254196/datastream/PDF/view>

Kalmus, V., Masso, A. ja Linno, M. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kasutatud 11.03.2020, <http://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>

Kilinc, E., Kilinc, S., Kaya, M., Başer, E., Türküresin, H. E. ja Kesten, A. (2016). Teachers' attitudes toward the use of technology in social studies teaching. *Social Sciences and Technology*, 1(1), 59-76.

Kooliraamatukogude töökorralduse alused (06.09.2013). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 02.03.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/103092013024?leiaKehtiv>

Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M. ja Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*. Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas. Kasutatud 16.02.2020, <http://samm.ut.ee/intervjuu>

Leppik, C., Haaristo, H-S. ja Mägi, E. (2017). *IKT haridus: digioskuste õpetamine, hoiakud ja võimalused üldhariduskoolis ja lasteaias*. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. Kasutatud 11.03.2020, https://media.voog.com/0000/0034/3577/files/IKT-hariduse_uuring_aruanne_mai2017.pdf

McMartin, F., Iverson, E., Wolf, A., Morrill, J., Morgan, G. ja Manduca, C. (2008). The use of online digital resources and educational digital libraries in higher education. *International Journal on Digital Libraries*, 9(1), 65-79.

Murumaa-Mengel, M. (ilmumas 2020). Ekraanide poolt vahendatud intervjuud ja projektiivtehnika ning loovuurimismeetodid veebikeskkondades. In: K. Tiidenberg, A. Masso & A. Siibak (toim.). *Andmeühiskonna uurimise meetodid*. Tallinn: Tallinna Ülikooli Kirjastus

Neuman, D. (1997). Learning and the digital library. *Library Trends*, 45, 687-707. Kasutatud 09.02.2020, <https://www.ideals.illinois.edu/bitstream/handle/2142/8116/librarytrendsv45i4jopt.pdf?sequence=1>

Opiq. (i.a). *Kasutustingimused*. Kasutatud 25.03.2020, <https://www.opiq.ee/Eula>

- Peytcheva-Forsyth, R., Yovkova, B. ja Aleksieva, L. (2018). Factors affecting students' attitudes towards online learning-The case of Sofia University. *AIP conference proceedings*, 2048 (1). doi: <https://doi.org/10.1063/1.5082043>
- Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus (01.09.2019). *Riigi Teataja I*. Kasutatud 11.03.2020, <https://www.riigiteataja.ee/akt/113032019120?leiaKehtiv>
- Saareväli, R. (2013). *Inimese põhiolemus*. Suhtlemine III. Kasutatud 16.02.2020, https://www.hkhk.edu.ee/vanker/suhtlemine3/inimese_phiolemus.html
- SA INNOVE. (2016). *Ülevaade üldhariduse õppevara kaardistusest 2016.a*. Kasutatud 05.02.2020, https://www.hm.ee/sites/default/files/oppevara_kaardistus_kokkuvote_0.pdf
- Smith, D. (2016). Thriving in the Digital Age: Conquests, Challenges, and Thoughts on School Libraries. D. Baker ja W.Evans (toim), *Digital Information Strategies: From Applications and Contents to Libraries and People* (201-213). USA: Chandos Publishing.
- Statistikaamet. (i.a). *Kooliraamatukogud kooli tüübi järgi*. Kasutatud 11.03.2020, <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=KU03>
- Zhu, H. Y. (2015). Building learning resources in a participatory digital library, based on Moodle. *World Trans. on Engng. and Technol. Educ*, 13(4), 480-485.
- UNESCO kooliraamatukogude manifest. (i.a). Kasutatud 02.02.2020, <http://www.eru.lib.ee/index.php/raamatukogundus/dokumendid/kooliraamatukogud/175-raamatukogundus/dokumendid/kooliraamatukogud/171-kooliraamatukogu-manifest>
- Villems, A., Aluoja, L., Pilt, L., Naulainen. M.-M., Kusmin. M., Rogalevitš, M. ja Takko, U. (2014-2015). *Digitaalse õppematerjali loomise soovitused*. Juhend. Kasutatud 04.01.2020, https://oppevara.hitsa.ee/kvaliteet/?_ga=2.33230078.1183083506.1577218588-819618351.1570621510#eessona
- Warwick, C., Terras, M., Galina, I., Huntington, P. ja Pappa, N. (2008). Library and information resources and users of digital resources in the humanities. *Program: Electronic Library and Information Systems*, 42(1), 5-27.

LISAD

Lisa 1 Intervjuu kava

Sissejuhatus

Tere! Mina olen Gerli Tumm, 3.aasta infokorralduse tudeng Tartu Ülikoolis. Antud intervjuu viin läbi oma lõputöö raames ning sellega seoses uurin kooliraamatukoguhoidjate hoiakuid digitaalse õppevara suhtes. Kogutud andmeid kasutatakse ainult teadustöös anonümiseeritud kujul. Meie vestlus küll salvestatakse, kuid transkriptsioone ei avaldata ning eemaldan ka kõik tuvastamist võimaldavad nimed ja sellisel viisil saab nendega tutvuda ka juhendaja. Teil on õigus intervjuu igal hetkel katkestada või sellest loobuda. Kas olete nõus uuringus osalema?

Soojendusküsimused

- Praegu on eriolukord. Mis on teie töös muutunud?
- Kas soovite midagi enne intervjuu algust küsida?

Põhiosa küsimused

I OSA

1. Üha rohkem õppematerjale on tänapäeval digitaalsed. Rääkige palun, millised e-õpikud on Teie koolis kasutusel?
2. Mida Te arvate nendest? (Kas neist on abi? Kas õpilased tahavad neid kasutada? Milline on kvaliteet? Kuidas ollakse rahul? jne)
3. Mis on muutunud seoses digitaalse õppematerjalide kasutuselevõttuga? Üleüldse viimase paari aastaga.
4. Hetkel on Eestis välja kuulutatud eriolukord. Mis on sellega muutunud just digiõppematerjalidega seoses?

II OSA

1. Kirjeldage palun oma tööülesandeid.
2. Kuidas on Teie tööülesanded muutunud seoses digitaalse õppematerjaliga?
3. Kes hangib digitaalsele õppematerjalile ligipääsu?
4. Mõned digitaalsed õppematerjalid on tasulised ja mõned mitte. Kuidas on olukord Teie koolis? (Kas te saate tasuta või peate maksma? Kes selle eest vastutab? jne)
5. Milliseid digiõppematerjale olete ise kasutanud?
6. Kuidas õppisite neid kasutama?
7. Mida te teate, kuidas õpetajad hakkama saavad? Mida nad räägivad?
8. Kirjeldage, millises aines olid esimesed e-õppematerjalid kasutusel?
9. Rääkige, mida siis arvasite? Mida arvasid õpetajad?

III OSA

10. Mida Te arvate digitaalsest õppevarast?
11. Rääkige, mis on selles head, et kasutusele on võetud lisaks paberväljaannetele ka digitaalsed õppematerjalid?
12. Uuringutest selgub, et digitaalsed õppematerjalid toetavad õpilaste õppetulemusi. Mida Teie sellest arvate?
13. Võrrelge digitaalset õppematerjali ja paberväljaandeid (raamatud, töövihikud, jne).
14. Mis on Teie arvates digitaalse õppematerjali plussid?
15. Aga miinused?
16. Samuti ka paberkandjal õpikute/töövihikute plussid-miinused?
17. Rääkige palun, milliseid digitaalseid õppematerjale Teie ise eelistate?
18. Milliseid digitaalseid õppematerjale olete te ise näinud, et eelistatakse?
19. Mida te arvate, kuhu suundub digitaalse õppematerjali kasutamine 5 aasta jooksul?

Lõpetamine

Kas soovite midagi veel küsida seoses lõputöö teemaga või soovite midagi veel välja tuua sel teemal?
Suur aitäh Teile intervjuu eest.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Gerli Tumm,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Kooliraamatukoguhoidjate hoiakud digitaalse õppematerjali suhtes“, mille juhendaja on Katrin Kannukene, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Gerli Tumm
24.05.2020